

***İtkin düşmüş və əsir götürülmüş
3 min 890 nəfər
Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı***

I Qarabağ müharibəsindən bəri taleyi naməlum qalan 3 min 890 nəfər azərbaycanlı. Ermənistan Respublikası Azərbaycanın ərazilərini işğal etdiyi illərdə yüzlərlə qadın və uşaq girov götürülüb, qətlə yetirilib, işgəncələrə məruz qalıb. Hazırda rəsmi olaraq 3 min 890 nəfər azərbaycanlı itkin düşmüş sayılır. Onlardan 3 min 171 nəfəri hərbi qulluqçu, 719 nəfəri isə mülki şəxsdir. İtkin düşən mülki şəxslərdən 71 nəfəri yetkinlik yaşına çatmayıb – onlardan da 20 nəfəri azyaşlı qızıdır. İtkin düşmüş 3 min 890 nəfər azərbaycanlıdan 872 nəfərinin, o cümlədən, 29 nəfər uşağın və 98 nəfər qadının əsir-girov götürülməsi, öz evlərini tərk etməməsi, işğal ərazisində qalması faktı müəyyən edilib. Sonralar erməni əsirliyindən azad edilmiş, döyüşlərdə iştirak etmiş hərbi qulluqçuların və şahidlərin ifadələri əsasında həmin şəxslərin siyahısı tərtib edilib. Sübutlara baxmayaraq Ermənistan bu şəxslərin əsir-girov götürülməsi və saxlanması faktını inkar edir.

1998 və 2001-ci illərdə Beynəlxalq Qızıl Xaç Komitəsi (BQXK) Ermənistan hərbi qulluqçuları tərəfindən əsir-girov götürülmüş 54 nəfər azərbaycanlıyı qondarma “Dağlıq Qarabağ Respublikası”nda ziyarət edib və onları siyahıya alıb. Lakin sonradan həmin 54 nəfərdən 17 nəfərinin meyiti qaytarılıb, 4 nəfərin sonrakı taleyi barədə isə ümumiyyətlə məlumat verilməyib. 33 nəfərin saxlanma yerində vəfat etdiyi deyilsə də, meyitləri qaytarılmayıb. Həmin 33 nəfərdən 6 nəfəri qadın idi. Ermənilərin daha bir vəhşiliyinin sübutu olan Xocalı soyqırımı zamanı 613 nəfər qətlə yetirilən sakinlərdən başqa 196 nəfər Xocalı sakini itkin düşmüş şəxs kimi hələ də axtarıdadır. Həmin 196 nəfərdən 95 nəfərinin, o cümlədən, 16 nəfər uşaq və 22 nəfər qadının Ermənistan hərbi qulluqçuları tərəfindən girov götürülməsini görənlər şahidlər var.

Ermənistan “Müharibə qurbanlarının müdafiəsinə dair” 1949-cu il Cenevrə Konvensiyalarını kobud surətdə pozaraq Azərbaycan vətəndaşlarına qarşı məqsədli soyqırım törədib. Ermənistan illərdir ki, itkin düşmüş Azərbaycan vətəndaşlarının qaytarılması və ya talelərinin araşdırılması üçün heç bir əməkdaşlıq etmir. 2020-ci ildə baş vermiş Vətən müharibəsindən sonra isə 6 nəfər Azərbaycan hərbi qulluqçusunun taleyi hələ də naməlumdur. Azərbaycan Ermənistandan itkin düşmüş, girov və əsir götürülmüş hər bir azərbaycanlının taleyinə aydınlıq gətirilməsini tələb edir. Bu cinayətlərdə əli olan hər bir şəxs Azərbaycan dövləti tərəfindən mühakimə ediləcək.

Azərbaycan beynəlxalq humanitar hüquq normalarına sadıq qalaraq 1993-cü ildən BQXK ilə sıx əməkdaşlıq şəraitində işləmişdir.

2020-ci il noyabrın 10-da imzalanan üçtərəfli bəyanatdan sonra hazırda Rusiya Federasiyası Silahlı Qüvvələrinin müvəqqəti nəzarəti altında olan zonadakı ərazidən 138 şəxsə aid olduğu ehtimal edilən qarışıq meyit qalıqları təhvil verilmiş, işğaldan azad edilmiş Şuşa şəhəri, rayonun Daşaltı kəndi, Xocalı rayonunun Daşbaşı və Fərrux kəndləri, Xocavənd rayonunun Edilli kəndi ərazisində müəyyən edilmiş kütləvi məzarlıqlarda aparılmış ekshumasiya zamanı, həmçinin işğaldan azad edilmiş digər ərazilərdə tikinti-quruculuq işləri aparılarkən 82 şəxsə aid olduğu ehtimal edilən meyit qalıqları müəyyən edilərək götürülmüşdür.

Həmçinin I Qarabağ müharibəsi zamanı şəhid olmuş və Respublikanın 13 şəhər və rayonunun ərazisində yerləşən 21 qəbiristanlıqdakı naməlum şəhid məzarlarından 183 meyit qalıqı ekshumasiya edilmiş, göstərilən 3 istiqamət üzrə ümumilikdə 282 məhkəmə molekulyar-genetik ekspertizası təyin edilmiş və götürülmüş nümunələr aidiyyəti üzrə laboratoriyalara təqdim edilmişdir.

Hazırda Azərbaycanın Əsir və itkin düşmüş, girov götürülmüş vətəndaşlarla əlaqədar Dövlət Komissiyası BQXK-nin Azərbaycandakı Nümayəndəliyi ilə birlikdə işğaldan azad edilmiş ərazilərdə I Qarabağ müharibəsində itkin düşmüş Azərbaycan vətəndaşlarına aid 6 yüksək coğrafi dəqiqlikli məzar yerində insan qalıqlarının ekshumasiyasına dair birgə pilot layihənin icrası üçün planlaşdırma aparır. Həmçinin I Qarabağ və Vətən müharibələrində hər 2 tərəfdən itkin düşmüş şəxslərə aid məzar yerləri ilə bağlı məlumatların təqdim edilməsi üçün Ermənistanla konstruktiv əməkdaşlıq təklifi edilmişdir.

Hazırladı: C. Cavadbəyli